

Socialförvaltningen
Utbildningsförvaltningen

2024-04-09

Dnr SON 2023-1145
Dnr KS 2023-858

Social- och omsorgsnämnden
Barn- och ungdomsnämnden
Bildningsnämnden

Förhinderande av resor för bortgifte och uppfostran – svar på motion (L)

Förslag till social- och omsorgsnämndens beslut

1. Socialförvaltningens förslag till beslut tillstyrks.

Förslag till barn- och ungdomsnämndens beslut

1. Utbildningsförvaltningens förslag till beslut tillstyrks.

Förslag till bildningsnämndens beslut

1. Utbildningsförvaltningens förslag till beslut tillstyrks.

Förslag till kommunstyrelsens beslut

1. Socialförvaltningens samt Utbildningsförvaltningens förslag till beslut tillstyrks.

Förslag till kommunfullmäktiges beslut

1. Motionens första förslag besvaras med hänvisning till skolans och socialtjänsten pågående arbeten med att uppdatera och implementera rutiner, samt skolans ansvar för att återkommande möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck.
2. Motionens andra förslag besvaras med hänvisning till den planerade kampanjen som via sociala medier och webbplats vänder sig till barn och unga, samt det informationsblad till skolans medarbetare som kommer att tas fram.

Ärende

Åsa Wennergren (L) och Susanna Kellgren Lundberg (L) föreslår i en motion daterad 2023-10-20 att:

1. Ge Utbildningsförvaltningen och Social- och omsorgsförvaltningen i uppdrag att inför och under sommarmånaderna stärka de förebyggande och förhinderande insatserna och intensifiera

kartläggningen av och särskilt följa upp eventuella utlandsresor för bortgifte, uppfostringsresor och könsstympling.

2. Ge Utbildningsförvaltningen och Social- och omsorgsförvaltningen i uppdrag att skyndsamt inför kommande skolavslutning ta fram en riktad informationsfolder utifrån befintligt material till elever i årskurs 6–9 och gymnasiet för att informera om hur och var man kan få hjälp vid misstanke om hedersrelaterade utlandsresor.

Motionen tar upp behovet av att tillvarata barns och ungas intressen och rättigheter. Detta genom att förhindra och följa upp de barn och unga i Linköping som förs utomlands i syfte att giftas bort, könsstympas eller uppfostras i strid med svenska lagar och regler, samt behovet av att barn och unga inför sommarlovet informeras om att det finns hjälp att få vid misstanke att en själv eller en kompis inte kommer att komma tillbaka till skolan efter sommarlovet slut.

Socialförvaltningen har, tillsammans med Utbildningsförvaltningen, utarbetat förslag till svar på motionens två punkter. Social- och omsorgsnämnden, barn- och ungdomsnämnden samt bildningsnämnden föreslås tillstyrka motionssvaren.

Beslutsunderlag:

Tjänsteskrivelse – Motion (L) Förhinderande av resor för bortgifte och uppfostran, svar, 2023-04-09

Bilaga – Motionen

Bakgrund

Vanliga orsaker till att barn och unga förs ut ur Sverige mot sin vilja är barn- eller tvångsäktenskap, uppfostringsresa eller att familjen på andra sätt vill upprätthålla eller återupprätta sin heder. Jämställdhetsmyndigheten, som har regeringsuppdrag att kartlägga och sprida kunskap om våld och förtryck som personer med koppling till Sverige har erfarit under utlandsvistelse, uppger att för unga tjejer kan ett bortförande utlösas av handlingar som för det omgivande samhället inte framstår som så farliga. Det kan i vissa fall räcka med ett rykte om att hon agerar på ett vis som går emot hedersnormer. För unga killar är det oftare kriminalitet eller destruktivitet som kan öka risken för bortförande, men där kan det finnas en underliggande problematik kopplat till utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck. Bortföranden kan också utlösas av att personen kommit ut som hbtqi+-person, eller att det är en person med funktionsnedsättning som börjar uppnå en viss ålder.¹ När syftet för bortförandet är könsstympning handlar det vanligen om yngre barn än de som förs utomlands för äktenskap eller för uppfostran. I Socialstyrelsens faktablad framkommer att åldern för när ingreppet utförs varierar, men att det oftast är flickor mellan 4 och 14 år som utsätts.²

I Linköpings kommun har Utbildningsförvaltningen, sedan våren 2023, en rutin för utredning av elever med skolplikt som inte kommer till skolan. Utredningen genomförs på elevens skola och går sedan vidare till sakkunniga på Utbildningsförvaltningen. Från augusti 2023 och fram till januari 2024 har 127 skolpliktsutredningar gjorts och inte i någon av dem lyfter skolorna fram någon oro för att elevens frånvaro kan härledas till hedersrelaterade orsaker. Med anledning av att rutinen är relativt nyligen framtagen avser Utbildningsförvaltningen att under våren 2024 fortsätta arbetet med implementering. Centrala elevhälsan har sidor på intranätet med information om könsstympning och hedersrelaterat våld och förtryck, inklusive en rutin som syftar till att hjälpa skolpersonal att förebygga, upptäcka och agera vid hedersrelaterat våld. Inför sommarlovet 2024 kommer Utbildningsförvaltningen att ta fram ett informationsblad till personal med information om var barn och unga kan få stöd och hjälp under lovtider. Eleverna nås av information om könsstympning i årskurs fem då en lektion i "Hälsa-materialet" lyfter området, samt att en högstadieskola per termin har möjlighet att ta del av insatsen "Kärleken är fri", vilken syftar till att förebygga hedersrelaterat våld och

¹ Jämställdhetsmyndigheten (2024). Bortförda barn och unga
<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/mans-vald-mot-kvinnor/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/bortforda-barn-och-unga/>

² Socialstyrelsen (2023) Uppskattning av antalet kvinnor och flickor i Sverige 2021 som kan ha varit utsatta eller riskerar att utsättas för könsstympning
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/statistik/2023-6-8599.pdf>

förtryck. Insatsen genomförs under fyra dagar och sker i samverkan mellan offentliga aktörer och frivilligorganisationer.

Socialförvaltningen har sedan slutet av 2022 en rutin som rör barn som förs utomlands, samt sedan våren 2023 en rutin för samverkan mellan skola och socialtjänst för barn som inte kommer till skolan. Det förs inte sådan specifik statistik att antalet ärenden som rört bortföranden/risk för bortförande är möjlig att urskilja. Däremot går det att utläsa vilka beslut som tagits och under åren 2021 - 2023 fick totalt fem barn beslut kopplat till utreseförbud. Nuvarande lagstiftning gällande utreseförbud omfattar dock inte uppfostringsresor, men regeringen har föreslagit en lagändring som föreslås träda i kraft 1 juni 2024. Det föreslagna utökade reseförbudet kommer att kunna beslutas om ett barn riskerar att föras utomlands eller lämnar Sverige och barnets hälsa eller utveckling skadas under utlandsvistelsen på grund av omständigheter som kan föranleda vård enligt LVU. Det kan röra sig om fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i boendemiljön. Det kan också handla om den unges missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller annat socialt nedbrytande beteende. Med anledning av att utreseförbudet sannolikt kommer att utökas planerar Socialförvaltningen för att revidera befintlig rutin samt genomföra fortbildnings/informationsinsats till berörda medarbetare för implementering.

På kommunövergripande nivå finns sedan juni 2018 en handlingsplan mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Den innehåller exempelvis åtgärderna att kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck och dess konsekvenser ska finnas i de verksamheter som arbetar med barn och unga, och att barn som riskerar äktenskap eller könsstympning särskilt ska uppmärksammas. För att ytterligare stärka arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck antogs 2022 en kompletterande aktivitetsplan. Handlingsplanen och aktivitetsplanen följdes upp under 2023 i form av en enkät till samtliga förvaltningar. Frågorna i enkäten bestod av fritextsvar där den som svarade hade möjlighet att beskriva arbetet förvaltningen hade genomfört. Det var ingen förvaltning som lyfte något arbete som specifikt rörde bortförda barn och unga. Däremot redovisades andra insatser som direkt, eller indirekt, syftar till att förebygga eller åtgärda hedersrelaterad problematik, exempelvis kontinuerlig fortbildning för skolskötorskor och skolkuratorer inom sakområdet hedersrelaterat våld och förtryck.

I samband med uppföljningen av handlingsplanen och aktivitetsplanen beslutades att en ny handlingsplan skulle tas fram. Den nya handlingsplanen kommer att omfatta ett större område, hela det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet, samtidigt som den begränsas till inriktningar/fokusområden. Detta utifrån att det kommunövergripande programmet för trygghetsskapande och brottsförebyggande arbete inkluderar våldsförebyggande arbete, varför

åtgärder och aktiviteter inom det området ska beskrivas i den åtgärdsplan som är kopplad till programmet. I det utkast till ny handlingsplan som tagits fram lyfts bortförda barn och unga som en inriktning/ett fokusområde.

En aktivitet i den fortfarande gällande handlingsplanen mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck är den kommungemensamma kampanjen "Ta snacket", vilken samordnas av Kommunledningsförvaltningen. Under åren 2019 - 2022 genomfördes den i sociala medier under den nationella kampanjveckan, "En vecka fri från våld", som infaller vecka 47. 2021 var temat för kampanjen hedersrelaterat våld och förtryck och den primära målgruppen var barn och unga. Sedan 2023 har kampanjen istället genomförts vid flera tillfällen under åren, varav materialet som rör hedersrelaterat våld och förtryck har använts i juni, augusti och december. Att köra kampanjen utspritt över året har gett ett betydligt bättre resultat, räckvidden för annonserna som sätter fokus på hedersrelaterat våld och förtryck och barns rättigheter ökade med 383 % jämfört med föregående år, visningarna ökade med 2 278 % och antalet som klickade på annonsen för att ta sig vidare till webbplatsen ökade med 5 697 %. Eftersom det föll så väl ut att sprida kampanjen till flera tillfällen under året kommer samma upplägg användas för 2024. Detta innebär att material som rör hedersrelaterat våld och förtryck kommer köras i sociala medier även innevarande år. Den kommungemensamma samverkansgruppen, kopplat till handlingsplanen mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck, har kommit överens om att lägga mer fokus på utlandsresor för bortgifte, könsstympning eller uppfostran i kommande kampanj.

Med hänvisning till ovanstående gör Socialförvaltningen, i samråd med Utbildningsförvaltningen, bedömningen att elevhälsans pågående arbete med egen fortbildning och kunskapsspridning inom den egna förvaltningen är av stor vikt. Förebyggande insatser på indikerad nivå, det vill säga insatser när problem redan har uppstått och som syftar till att minimera skadorna och förhindra att problemen fortsätter, kräver att de medarbetare som möter målgrupperna har adekvat kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck för att kunna identifiera de som riskerar att utsättas. När andra alternativ saknas finns möjligheten att förhindra en förestående utlandsresa genom att ansöka om utreseförbud enligt 31 a § lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. De förhindrande insatserna bedöms stärkas i och med Socialförvaltningens planerade insats att uppdatera och implementera rutinen för barn som förs utomlands.

Grunden i det förebyggande arbetet är dock det universella stödet, det vill säga insatser till breda grupper i befolkningen som inte tar hänsyn till skillnader mellan hög- och lågriskgrupper. Nästa nivå, selektivt stöd, handlar om insatser till de som bedöms ha en förhöjd risk. Eftersom att barn- och tvångsäktenskap, uppfostringsresor och könsstympning ofta kan kopplas till

familjer som lever med hedersnormer kan en insats på selektiv nivå exempelvis vara föräldraskapsstöd riktat till föräldrar med ursprung i länder där hedersnormer är vanligt. Att arbeta förebyggande på universell och selektiv nivå, det vill säga att förebygga problem innan de uppstått, är ett arbete som framförallt ger resultat på sikt. Det krävs således kontinuitet, systematik och långsiktighet för att nå framgång. Socialförvaltningen, i samråd med Utbildningsförvaltningen, menar därför att det blir av stor vikt att noga följa att åtgärdsplanen för kommunens trygghetsskapande och brottsförebyggande arbete innehåller aktiviteter utifrån de inriktningar/fokusområden som anges i kommande handlingsplan mot våld och förtryck. Det bedöms även finnas anledning att i det styrdokument för föräldraskapsstöd som ska tas fram särskilt beakta behoven hos föräldrar som lever med hedersnormer.

Kartläggning och uppföljning av barn som förs utomlands sker inom ramen för skolans arbete med skolpliktsutredningar, vilka syftar till att utreda om barnet har fortsatt skolplikt, samt socialtjänstens utredningar som syftar till att utreda om barnet har behov av skydd eller stöd. Nya rutiner har nyligen tagits fram inom både skola och socialtjänst och implementeringsarbete pågår fortfarande, varför Socialförvaltningen, i samråd med Utbildningsförvaltningen, gör bedömningen att det inte är motiverat med några ytterligare åtgärder i nuläget.

Sociala medier är den viktigaste nyhetskällan för unga i Sverige.³ Med anledning av ungas vana att nås av nyheter via sociala medier görs bedömningen att information i sociala medier sannolikt når fler barn och unga än en tryckt folder. Att i den planerade kampanjen som rör hedersrelaterat våld och förtryck lägga mer fokus på utlandsresor för bortgifte, könsstympning eller uppfostran, samt genom en informationsfolder till skolpersonal gör Socialförvaltningen, i samråd med Utbildningsförvaltningen, bedömningen att information att man kan få hjälp kommer att finnas tillgänglig till kommande skolavslutning.

Ekonomiska konsekvenser

Föreslagna beslut finansieras inom respektive förvaltnings befintliga budgetram.

Kommunala mål

Ökad trygghet, säkerhet och minskad segregation

Välfärdstjänster med hög kvalitet, tillgänglighet och individen i centrum

³ Internetstiftelsen. (2023). Svenskarna och internet.
<https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet-2023/>

Skolor med studiero där fler klarar kunskapsmålen

[Länk till kommunfullmäktiges övergripande mål](#)

Jämställdhet

Linköpings kommuns arbete för jämställdhet utgår ifrån jämställdhetsmål definierade i Agenda 2030, CEMR-deklarationen och de nationella jämställdhetspolitiska målen. Det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet, att mäns våld mot kvinnor ska upphöra och att kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet, omfattar hedersrelaterat våld och förtryck. Med anledning av att förslagen syftar till att motverka hedersrelaterad brottslighet förväntas de bidra till en ökad måluppfyllelse av det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet, varför någon mer omfattande jämställdhetsanalys inte är påkallad.

Samråd

Vid beredningen av ärendet har samråd skett med Hållbarhetsenheten vid Kommunledningsförvaltningen som tillstyrker förslaget till beslut.

Information eller förhandling enligt lag (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet

Information eller förhandling enligt MBL är inte påkallad.

Kommunledningsförvaltningen

Socialförvaltningen
Utbildningsförvaltningen

Paul Håkansson

Yvonne Thilander
Robert Bredberg

Beslutet skickas till:
Kommunstyrelsen
Motionärerna